

PODNEBNE SPREMEMBE – KAJ, KAKO, KDO?

Informacijska brošura o pravnih okvirih podnebnih sprememb in ohranjanja biotske raznovrstnosti s pravicami in obveznostmi fizičnih in pravnih oseb v Republiki Sloveniji

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeni, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

I. UVOD

Podnebne spremembe so posledica tako naravnih procesov kot tudi človeških aktivnosti, do katerih je prihajalo skozi celotno zemeljsko zgodovino. Človek je v preteklem stoletju, ki velja za najbolj vroče stoletje v zadnjem tisočletju, z 90-odstotno verjetnostjo prispeval k segrevanju ozračja in je zagotovo vzrok vedno bolj pogostim ekstremnim vremenskim spremembam po celotni zemeljski obli. Podnebne spremembe imajo pomemben vpliv tudi na biotsko raznovrstnost. Te ekstreme lahko pripišemo predvsem izpustom toplogrednih plinov, ki nastajajo zaradi vedno večjega prometa ter naraščanja industrije, in deforestaciji.

Zaskrbljujoče so predvsem najnovejše napovedi klimatologov, ki kažejo, da se je temperatura na Zemlji v zadnjih 99 letih (od 1906-2005) v povprečju dvignila za 0,74 stopinje Celzija. Še bolj zaskrbljujoče pa je, da naj bi se do leta 2100 ozračje v povprečju segrelo kar za od 1,8 do 4,0 stopinje Celzija (ni pa izključen tudi dvig do 6,4 stopinje Celzija), za kar po »Sternovi« napovedi obstaja kar 77-odstotna verjetnost. Velik problem predstavlja tudi dvigovanje gladine oceanov, ki naj bi se po napovedih zaradi taljenja ledenikov (tudi Arktike in Antarktike) dvignila od 26 do 59 centimetrov, povečevanje kislosti oceanov zaradi vse večje vsebnosti ogljikovega dioksida ter dvigovanje temperature oceanov, ki naj bi se segreli vse do globine 3000 metrov. Tudi pogostnost vrst se je od leta 1970 do 2000 zmanjšala za kar 40%¹, po ocenah iz leta 2000 pa letno izgubljam tudi kar 36 milijonov hektarjev pragozda. Vsi ti dejavniki že vplivajo in bodo nedvomno še nadalje vplivali na morske in kopenske ekosisteme in s tem posledično tudi na celotno človeštvo.

Danes vsem najbolj viden problem podnebnih sprememb je prerazporeditev količin in oblike padavin, z izrazitim povečanjem ekstremnih vremenskih pojavov. Količine padavin na globalni ravni so se sicer povečale za 1 do 2 odstotka, vendar pa se je zaradi hkratnih sprememb v cirkulaciji zraka na določenih območjih pogostnost suš le še povečala. Tako večja sušna obdobja občutijo predvsem v Sahelu, Sredozemlju, južni Afriki in južni Aziji. Bolj mokra pa postajajo območja Severne in Južne Amerike, severne Evrope ter severna in osrednja Azija, kjer pa dodatne padavine prihajajo vedno pogosteje preko orkanov, tajfunov, tropskih neviht, snežnih metežev in vročinskih neviht.

¹ Trenutna stopnja izumiranja vrst je cca. 100-1000-krat večja od naravne.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

Vzrok segrevanja ozračja oziroma podnebnih sprememb so torej predvsem emisije toplogrednih plinov, ki so bile in bodo tudi v prihodnje posledica industrializacije Zemlje - proizvodnja električne energije, toplote, prometa, gradbeništva,... Kljub naštetim dejstvom naj bi bila stabilizacija koncentracije toplogrednih plinov v ozračju možna in združljiva z omenjenimi človeškimi dejavnostmi. Če bi vse države sveta do leta 2050 vlagale sredstva v višini okvirno 1-odstotek BDP² na leto, bi do tega dejansko lahko prišlo.

Če torej želimo preprečiti najhujše vplive podnebnih sprememb, je potrebno pravočasno in korenito ukrepanje na vseh ravneh, torej ne samo na državni ravni, ampak tudi na področju zasebnega sektorja, vključno z družbo in posamezniki. Ravno slednje pa je namen te brošure, torej predvsem lokalnemu prebivalstvu okoljsko bolj obremenjenega območja ter zainteresirani javnosti v strnjeni obliki podati informacije o obveznostih in ukrepih Slovenije na področju podnebnih sprememb ter biotske raznovrstnosti ter o pravicah, ki posameznikom ali skupinam pripadajo v primeru prekomernega onesnaževanja okolja.

II. MEDNARODNI DOKUMENTI NA PODROČJU PODNEBNIH SPREMOMB in BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI, KI ZAVEZUJEJO SLOVENIJO

1. Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembah podnebja – Klimatska konvencija

a) Namen

Naraščajoča poraba fosilnih goriv³ v času industrializacije je konec 19. oziroma v začetku 20. stoletja, prebudila zavedanje o možnih vplivih, ki bi jih poraba fosilnih goriv lahko imela na podnebje. Znanstveniki so na podlagi rezultatov opravljenih raziskav v letu 1980 začeli opozarjati na potencialno resnost podnebnih sprememb.

² BDP – bruto domači proizvod

³ Fosilna goriva so goriva, ki vsebujejo ogljikovodike. Med takšna goriva spadajo premog, nafta ter zemeljski plin.

Leta 1990 so se tako začela mednarodna pogajanja za oblikovanje konvencije, naslovljene na podnebne spremembe. Rezultat teh pogajanj je bil nastanek Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja – Klimatske konvencije, ki je bila sprejeta 9. maja 1992, v veljavo pa je stopila 21. marca 1994, ko jo je ratificiralo 50 držav podpisnic.

V zadnjih enajstih letih je bilo 13 zasedanj pogodbenic konvencije, pri čemer je bilo sprejetih preko 300 sklepov, ki so se nanašali na številna pereča vprašanja, na primer: sprejem Kjotskega protokola, navodila državam pogodbenicam za oddajo Državnih poročil o emisijah toplogrednih plinov (v nadaljevanju: TGP) v njihovi državi in ukrepih, sprejetih na področju klimatskih sprememb, določitev obveznosti razvitim državam in državam v razvoju, da stabilizirajo emisije TGP.

b) Pomen in uporaba

Klimatska konvencija je eden izmed petih globalnih razvojnih dokumentov za trajnostni razvoj sveta, pri čemer je ena izmed glavnih obveznosti držav podpisnic njihovo redno poročanje o stanju emisij, ukrepih za njihovo zmanjševanje, o spremljanju podnebnih sprememb in ukrepih za zmanjševanje posledic sprememb. Vse pogodbenice konvencije so zavezane, da dosežejo »znamen napredek« ter da o napredovanju redno poročajo.

Klimatska konvencija razvitim državam in državam v razvoju, ki so skupaj največji onesnaževalci TGP, nalaga stabilizacijo emisij TGP na nivoju emisij iz leta 1990⁴,⁵. Vendar, kot je bilo ugotovljeno na prvi konferenci pogodbenic Klimatske konvencije v Berlinu leta 1995, te obveze, ki so se nanašale na najbogatejše države sveta (danes jih je 24) niso bile zadostne za omilitev vedno hujših in opaznejših klimatskih sprememb. Zato se je začel nov krog

⁴ Splošni cilj Klimatske konvencije je opredeljen v 2. členu, ki pravi: »Končni cilj te konvencije in vseh z njo povezanih pravnih instrumentov, ki jih lahko sprejme srečanje pogodbenic, je v skladu z njenimi določili doseči ustalitev koncentracije toplogrednih plinov v ozračju na takšni ravni, ki bo preprečila nevarno antropogeno poseganje v podnebni sistem. Ta raven naj bi bila dosežena v časovnem obdobju, ki ekosistemom dovoljuje naravno prilagoditev spremembi podnebja, zagotavlja, da ne bo ogroženo pridobivanje hrane, in ki omogoča trajnostni gospodarski razvoj.«

⁵ Gre za izhodiščno leto, v katerem naj bi bile emisije CO₂ v ozračje najvišje; slovensko izhodiščno leto je leto 1986.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeniosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

pogajanj za določitev strožjih in bolj natančnih zavez. Po več kot dveh letih pogajanj je bil na tretjem srečanju pogodbenic decembra leta 1997 v mestu Kyoto na Japonskem **sprejet Kjotski protokol**, ki pa je v veljavo stopil šele 16. februarja 2005, po ratifikaciji Rusije. Osrednji dosežek protokola je določitev pravno zavezujočih kvantificiranih omejitev emisij TGP iz razvitih držav.

2. Kjotski protokol

a) Glavni cilji

Glavni cilj Kjotskega protokola je stabilizacija koncentracij TGP v ozračju, ki nastajajo v industriji, transportu in ogrevalnih sistemih, na nivoju, ki bo preprečil nevarno kolizijo s podnebnim sistemom. Pri zasledovanju tega cilja protokol temelji na zavezah, ki izhajajo že iz Klimatske konvencije, in sicer:

- države iz t. i. Priloge I⁶ se morajo obvezati, da bodo s pomočjo domače politike in z drugimi prijemi ter ukrepi omejile oziroma zmanjšale emisije TGP;
- z izvajanjem domačih politik in ukrepov si mora vsaka država iz Priloge I prizadevati, da bi zmanjšala kakršnekoli škodljive vplive, ki bi jih ti ukrepi lahko povzročili drugim strankam, še posebej državam v razvoju;
- stranke iz Priloge I morajo zagotoviti dodatne finančne vire, s pomočjo katerih naj bi se pospešila implementacija prevzetih zavez tudi za države v razvoju.

b) Pomen, uporaba in instrumenti

Kjotski protokol države iz Priloge I zavezuje k zmanjšanju oziroma omejitvi emisij toplogrednih plinov na raven, ki so jo države sprejele glede na izhodiščno leto. To v povprečju pomeni zmanjšanje za približno 5,2%⁷.

⁶ V Prilogo I spada 41 industrijskih držav (med njimi tudi Slovenija), pri čemer gre za razvite države ter države z gospodarstvom v prehodu, vključene so tudi Ruska federacija, Baltske države in nekatere države Srednje in Vzhodne Evrope.

Z razliko od drugih večstranskih okoljskih sporazumov Kjotski protokol državam iz Priloge I dovoljuje spremembo količine izpustov toplogrednih plinov preko enot dodeljenih količin emisijskih kuponov, ki pomenijo pravico do emisije ogljikovega dioksida⁸ (v nadaljevanju: CO₂). Količino izpustov oziroma število kuponov lahko države izenačujejo z dovoljenimi emisijami v prevzetem obdobju, predvsem preko rabe zemljišč, sprememb rabe zemljišč in gozdarstva ter preko kjotskih mehanizmov. S pomočjo navedenih aktivnosti lahko države proizvajajo, razveljavljajo, pridobivajo ali prenašajo dodeljene emisijske kupone.

Za izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz Kjotskega sporazuma, se uporabljajo neto spremembe emisij iz virov onesnaževanje in vseh po ponorih⁹ odstranjenih TGP, ki so posledica rabe zemljišč in gozdarskih dejavnosti, omejenih na pogozdovanje in krčenje gozdov od leta 1990, ki jih neposredno povzroča človek. Kot dopolnilo k ukrepom zmanjševanja emisij TGP so na voljo tudi trije »kjotski fleksibilni mehanizmi«:

- mehanizem skupnega izvajanja¹⁰;
- mehanizem čistega razvoja¹¹;
- trgovanje z emisijami toplogrednih plinov.

⁷ Slovenija se je zavezala k zmanjšanju za 8% enako kot celotna Evropska Unija (v nadaljevanju: EU), razen Poljske in Madžarske, ki sta se zavezali k 6% zmanjšanju, Hrvaška pa se je zavezala le k 5% zmanjšanju, enako tudi Avstralija, ki je instrument o ratifikaciji Kjotskega protokola podpisala decembra 2007. Združene države Amerike, ki Kjotskega protokola še niso ratificirale, so se zavezale k 7% zmanjšanju.

⁸ Pogodbenicam je na podlagi podatkov iz nacionalnih evidenc TGP in obveznosti, ki so jih prevzele z ratifikacijo Protokola »dodeljena« določena količina, kar pomeni določeno količino emisij TGP, ki jo posamezna država lahko emitira v posameznem letu. V primeru »presežkov« dodeljenih količin države lahko te prodajajo na trgu emisijskih kuponov.

⁹ Naravni ali umetni sistem, ki absorbira CO₂ iz ozračja ter ga shranjuje. Rastline in oceani absorbirajo CO₂, torej gre za ogljikove ponore.

¹⁰ Investitorji v razvitih državah z izvedbo različnih projektov v drugih razvitih državah, katerih namen je zmanjšanje emisij TGP, pridobijo t.i. dobroimetja (izraženo v tonah ekvivalenta CO₂). Zmanjšanja emisij, ki bodo z izvedenimi projekti nastala bodo uporabili za doseg svojih obveznosti zmanjšanja emisij. Največji potenciali so v Rusiji, Ukrajini, Romuniji ter Bolgariji.

¹¹ Namen tega mehanizma je državam v razvoju, ki so podpisnice Kjota, pomagati pri doseganju trajnostnega razvoja, in sicer z uvajanjem najsodobnejših tehnologij ter izvajanjem projektnih dejavnosti, s pomočjo katerih države, ki projekte izvajajo pridobijo dobroimetja in s tem izpolnijo del svoje obveznosti zmanjševanja emisij TGP – v tem primeru gre torej za preselitev čistih tehnologij v države v razvoju (Indija, Brazilija, Mehika,...).

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeniosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

Gre za dodatne instrumente, ki so jih z namenom izpolnitve obveznosti zmanjšanja emisij TGP države podpisnice uredile v svoji nacionalni zakonodaji.

Danes je izmed treh fleksibilnih mehanizmov najbolj uveljavljeno trgovanje z emisijami TGP, vendar naj bi do leta 2012, ko se zaključi prvo Kjotsko obdobje, tudi druga dva mehanizma pomembno pripomogla k varovanju podnebja.

3. Evropska trgovalna shema

a) Vzpostavitev sheme trgovanja s toplogrednimi plini in trgovanje znotraj EU

Leta 2003 je bila sprejeta Direktiva 2003/87/ES, s katero je bilo vzpostavljeno trgovanje s pravicami emitirati TGP, in sicer s pomočjo emisijskih kuponov. Skladno z omenjeno ureditvijo postanejo pravice emitirati toplogredne pline 1. januarja 2005 predmet trgovanja v okviru držav EU oziroma v okviru evropske trgovalne sheme. Ta ukrep je zato zelo pomemben instrument doseganja ciljev politike zmanjševanja emisij toplogrednih plinov na ekonomsko učinkovit in stroškovno ugoden način.

Tudi Republika Slovenija je leta 2004, še kot kandidatka za vstop v EU, med prvimi državami v svoj pravni red prenesla zahteve Direktive 2003/87/ES Evropskega parlamenta in Sveta in dopolnitev Direktive 96/61/ES, in sicer s sprejetjem Zakona o varstvu okolja (ZVO-1) ter vsemi ostalimi za izvajanje te direktive pomembnimi podzakonskimi akti.

b) Pravni pomen, opredelitev, vsebina, nastanek in prenehanje emisijske pravice

Pravica do emisije TGP, ki jo pristojni organi držav članic EU podelijo v obliki emisijskih kuponov, je ključni pojem trgovanja s TGP, katerega namen je zmanjšati celotne stroške za zmanjševanje emisij TGP. Upravlavec naprave, ki povzroča emisije TGP, mora v zakonsko določenem roku izdajalcu emisijskih kuponov predati takšno količino emisijskih kuponov, da bo njihov

7

ekvivalent CO2 enak količini TGP, ki jih je njegova naprava spustila v ozračje v preteklem letu. Resničnost pridobljenih podatkov preverja za to pristojen preveritelj na podlagi pooblastila, ki ga je za opravljanje te dejavnosti pridobil od pristojnega ministrstva.

Evropska trgovalna shema deluje na podlagi obveznega »trgovanja s pokrovom«¹², ki vlade držav članic zavezuje, da določijo »emisijski pokrov« za vse naprave, ki sodelujejo v tej trgovalni shemi. Vsaki izmed teh naprav, tudi slovenski, je dodeljeno točno določeno število emisijskih kuponov za določeno obdobje, ki ga mora vsaka država članica določiti v Državnem načrtu, v katerem je določena tudi celotna količina podeljenih kuponov. Če bo torej posameznemu podjetju uspelo proizvesti manj emisij, kot jih določa dodeljena kvota, bo razliko lahko prodalo, v nasprotnem primeru, pa bo lahko kupilo »pravico do onesnaževanja« od drugih podjetij v Evropi, ki so izpuste TGP zmanjšali. Vse ostale obveznosti, ki izhajajo iz evropske trgovalne sheme in zavezujejo Slovenijo ter upravljavce naprav, vključenih v to shemo, so povzete tudi v ZVO z vsemi spremembami.

Vlada posamezne države članice EU pripravi predlog Državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov (v nadaljnjem besedilu: Državni načrt), ki jih namerava podeliti posameznim upravljavcem naprav za določeno obdobje. Država s tem, ko določi količino dovoljenih skupnih emisij iz energetskega in industrijskega sektorja ter s količino in načinom podelitve emisijskih kuponov, posredno vpliva na zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Ob tem se ustvari povpraševanje ter omogoči razvoj delujočega trga, ki naj bi prispeval k dejanskemu zmanjšanju skupne količine emisij. Predlog omenjenega državnega načrta Vlada objavi v sredstvih javnega obveščanja in na svetovnem spletu ter ga posreduje Evropski komisiji v odobritev. Vlada načrt lahko sprejme šele, ko je ta odobren s strani Evropske komisije. Na podlagi sprejetega Državnega načrta, pristojno ministrstvo izda odločbo, v kateri določi celotno količino emisijskih kuponov, ki pripadajo posameznemu upravljavcu za obdobje petih let ter sorazmeren delež, ki mu pripada v posameznem koledarskem letu.

¹² »Cap and trade system«

Podelitev emisijskih kuponov (brezplačno ali odplačno¹³) se opravi tako, da ministrstvo organu, pristojnemu za vodenje registra, izda nalog, da v register vpiše celotno količino emisijskih kuponov in druge podatke o upravljavcu, določene s predpisi EU, ki se nanašajo na register emisijskih kuponov.

Prenehanje emisijske pravice je načeloma možno zaradi izpolnitve pogojev za izpuščanje CO₂ in poteka časa. V prvem primeru emisijska pravica preneha šele potem, ko upravljavec naprave državi preda emisijske kupone v količini, ki ustreza celotni količini izpuščenih emisij v ozračje. V drugem primeru pa, ker je veljavnost emisijske pravice časovno omejena, ta preneha z iztekom roka njene veljavnosti, če do takrat ni bila uporabljena oziroma prenesena na državo.

Količina dodeljenih emisijskih kuponov se konstantno znižuje. Za prvo Kjotsko obdobje 2008-2012 se je dodeljena količina znižala za kar 10,5%¹⁴.

Kljub navedenemu, pa po mnenju Evropskega Parlamenta evropski sistem trgovanja z izpusti toplogrednih plinov v prvem trgovalnem obdobju (2005-2007) še ni prinesel dejanskega zmanjšanja izpustov CO₂. Tudi zaradi tega je bil januarja 2008 predstavljen predlog Evropske komisije¹⁵ - gre za t.i. energetske-podnebni paket, da države članice do leta 2020 izpolnijo zavezo EU, na podlagi katere naj bi se emisije TGP zmanjšale za vsaj 20 odstotkov v primerjavi z ravno iz leta 1990¹⁶, poleg tega pa naj bi se do leta 2020 za 20% povečal tudi delež obnovljivih virov energije. Omenjeni predlog državam članicam nalaga tudi druge ukrepe, usmerjene v zmanjšanje emisij TGP.

¹³ Po letu 2012 naj bi bila večina (najmanj 2/3) emisijskih kuponov na voljo na dražbah (s tem naj bi bilo doseženo načelo »onesnaževalec plača«), saj naj bi države s takšnim podeljevanjem pravic onesnaževanja zbrale cca. 50 milijard EUR za vlaganje v obnovljive vire energije - trenutni predlog načrtuje padajoči delež brezplačne dodelitve in naraščajoči delež dražbe emisijskih kuponov za industrijo, ki ni ogrožena (npr. električna energija) in stalno brezplačno dodelitev emisijskih kuponov v določenem deležu za ogroženo industrijo.

¹⁴ Komisija je v primerjavi z dodeljeno količino leta 2007 v povprečju znižala dodeljeno količino emisijskih kuponov za kar 291 mio ton/leto.

¹⁵ Gre za revizijo oziroma dopolnitev direktive 2004/87/ES za trgovanje z emisijami TGP.

¹⁶ Evropski svet marca 2007 potrdil tudi globalni cilj EU, ki pravi, da se bodo emisije TGP do leta 2020 zmanjšale za 30% v primerjavi z letom 1990, pod pogojem, da se tudi druge razvite države zavežejo k primerljivemu zmanjšanju emisij.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeni, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

4. Konvencija o biološki raznovrstnosti

a) Namen

Na svetovnem vrhu v Rio de Janeiru leta 1992 so voditelji držav poleg Klimatske konvencije podpisali tudi Konvencijo o biološki raznovrstnosti. Namen obeh sprejetih konvencije je bil predvsem v tem, da se s poudarkom na trajnostnem razvoju skuša spremeniti miselnost in delovanje človeštva.

Konvencija o biološki raznovrstnosti, ki jo je do danes podpisalo in ratificiralo 192 držav, zajema vrstno, ekosistemsko in gensko raznovrstnost. Poleg tega in v podporo njenemu namenu je leta 2003 na ministrski konferenci Okolje za Evropo v Kijevu organizacija IUCN¹⁷ sprožila pobudo, imenovano Countdown 2010¹⁸, na podlagi katere naj bi se spodbudilo vlade držav članic ter civilno družbo, da sprejmejo ukrepe, ki so potrebni za zaustavitev zmanjševanja biotske raznovrstnosti do leta 2010 ter s tem pridobiti večjo pozornost javnosti pri ohranjanju biotske raznovrstnosti.

b) Glavni cilji

Skladno s 1. členom konvencije so njeni temeljni cilji:

- ohranjanje biotske raznovrstnosti;
- trajnostna raba njenih naravnih virov ter
- poštena in pravična delitev koristi, ki izhajajo iz rabe in dostopa do genskih virov in ustreznih tehnologij.

Poleg navedenih ciljev so se države podpisnice zavezale tudi k ohranitvi, varovanju in spremljanju naravnih habitatov in sistemov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, z namenom, da bi do leta 2010 v okviru EU ustavile izginevanje biotske raznovrstnosti. Pri tem so prednostna področja ukrepanja usmerjena predvsem v podporo nadaljnjemu razvoju in izvajanju

¹⁷ Svetovna zveza za varstvo narave je organizacija, katere poslanstvo je vplivati, spodbujati in pomagati družbam po vsem svetu ohraniti celovitost in raznovrstnost narave ter zagotoviti, da je kakršnakoli raba naravnih virov pravična in trajnostna.

¹⁸ Slovenija je deklaracijo Countdown 2010 podpisala oktobra 2007.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

omrežja Natura 2000, prispevanju k izvajanju politike Skupnosti in zakonodaje o naravi in biotski raznovrstnosti¹⁹, izboljšanju znanja o vplivih genetsko spremenjenih organizmov na ekosisteme in biotsko raznovrstnost.

c) Glavne pogodbene obveznosti podpisnic

Države podpisnice konvencije so na podlagi njenih določil dolžne razviti nacionalne strategije o biotski raznovrstnosti, akcijske načrte in programe, te pa vključiti v širši nacionalni načrt za okolje in razvoj. Slovenska vlada je v ta namen sprejela Operativni program - program upravljanja območij Natura 2000, v katerem so natančneje določeni cilji Nature 2000 in poti za njihovo uresničitev ter tudi druge pomembne dokumente.

III. SLOVENSKA ZAKONODAJA NA PODROČJU PODNEBNIH SPREMEMB ter BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI

1. Zakon o varstvu okolja z vsemi spremembami (Ur. L. RS, št. 39/06; Ur. L. RS, št. 70/08)

a) Zakonska podlaga v Sloveniji in pravila za trgovanje s toplogrednimi plini

Zakon o varstvu okolja (v nadaljevanju: ZVO) v posebnem poglavju ureja tudi trgovanje s pravicami do emisije TGP in s tem predpisuje tudi pravila za trgovanje z njimi za vse upravljavce naprav, katerim so na podlagi Državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov podeljeni emisijski kuponi²⁰. Poleg zakona in na podlagi zakona so bili sprejeti tudi številni podzakonski predpisi, pomembni za izvrševanje Direktive 2003/87/ES.

¹⁹ Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7, s spremembami; v nadaljevanju: Direktiva o habitatih) v povezavi z Direktivo Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L št. 103 z dne 25. 4. 1979, str. 1, s spremembami; v nadaljevanju: Direktiva o pticah).

²⁰ V prvem trgovalnem obdobju (2005-2007) je bilo v trgovalno shemo vključenih 94 upravljavcev kurilnih in izgorevalnih naprav in razdeljenih 26.217.984 t CO₂ (1 kupon = 1 tona CO₂), v prvem Kjotskem obdobju (2008-2012) pa je vključenih 96 naprav, razdeljenih pa je bilo 41.494.687 tCO₂.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

ZVO tako med drugim določa, da morajo upravljavci naprav²¹, ki povzročajo emisije toplogrednih plinov, pridobiti dovoljenje od MOP za izpuščanje le-teh. Gre za največje industrijske onesnaževalce iz industrijskih dejavnosti ter velike kurilne naprave, ki jih predpiše Vlada. Kot izhaja iz navedenega, upravljavec naprave pridobi omenjeno dovoljenje le, če predloži dokazila, da bo zagotavljal monitoring emisij TGP in na podlagi tega poročal o stanju emisij toplogrednih plinov in o predajanju emisijskih kuponov. Zakon v nadaljnjih členih določa tudi druge obveznosti, ki se nanašajo na upravljavca naprave, ki izpušča emisije TGP.

MOP v sodelovanju z drugimi ministrstvi pripravi osnutek Državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov (v nadaljnjem besedilu: državni načrt), ki jih namerava podeliti posameznim upravljavcem naprav za določeno obdobje. Celotna količina emisijskih kuponov je upravljavcem naprav, kakor tudi upravljavcem novih naprav, zaenkrat razdeljena brez obveznosti plačila. V Državni načrt so vključene vse naprave, za katere so njihovi upravljavci pridobili dovoljenje za izpuščanje TGP in uporabno dovoljenje po predpisih o graditvi objektov.

Vsako leto mora država v skladu z odločitvami o končni razdelitvi emisijskih kuponov te izdati, voditi nacionalni register in zbirati podatke o monitoringu. Svoje redno letno poročilo mora Slovenija kot članica EU, predložiti tudi Evropski komisiji, ki vodi evropsko vozlišče sistema registrov in na podlagi poročil držav članic pripravlja letno poročilo. Tako spremlja učinkovitost in pregleduje izkušnje, pridobljene med uporabo Sistema EU za trgovanje s pravicami emitirati toplogredne pline.

Pomembno je, da država emisijskih kuponov ne more razdeljevati kar po lastni presoji, ampak mora pri tem upoštevati določene kriterije, ki med drugim vključujejo tehnološke izboljšave, monitoring emisij in poročanje,

²¹ Gre za upravljavce naprav, v katerih se izvaja dejavnost, ki povzroča emisije toplogrednih plinov in upravljavce drugih naprav, ki jim država kot izdajatelj zaenkrat še brezplačno podeli pravice emitirati toplogredne pline v obliki emisijskih kuponov.

upoštevanje nacionalnih energetskih ter operativnih programov varstva okolja ter omejitve emisij TGP, določene v mednarodnih pogodbah.

Na podlagi sprejetega Državnega načrta razdelitve emisijskih kuponov in na podlagi zahteve samega upravljavca naprave, MOP izda odločbo, v kateri določi celotno količino emisijskih kuponov, ki pripadajo posameznemu upravljavcu za določeno obdobje petih let in sorazmeren delež, ki mu pripada v posameznem koledarskem letu.

Podelitev emisijskih kuponov se opravi tako, da MOP organu, ki je pristojen za vodenje registra²² (v Sloveniji je to Agencija RS za okolje - ARSO), izda nalog, na podlagi katerega se v register vpiše celotna količina emisijskih kuponov in druge podatke o upravljavcu, določene s predpisi EU, ki se nanašajo na register emisijskih kuponov. Register in podatki v njem so dostopni javnosti.

b) Organiziranost trga s toplogrednimi plini v Sloveniji

Glavne obveznosti glede izpolnjevanja predpisanih ravnanj so naložene upravljavcu naprave, ki mora pridobiti dovoljenje za izpuščanje emisij TGP. Ena takšnih zahtev je, da mora upravljavec naprave za vsako napravo, za katero je dobil dovoljenje in ustrezno količino emisijskih kuponov, do 30. aprila tekočega leta MOP predati takšno količino emisijskih kuponov, ki ustrezajo količini emisij, ugotovljeni na podlagi poročila o emisijah TGP za preteklo leto. Tega je moral upravljavec naprave na podlagi izvedenega monitoringa do 31. marca tekočega leta v obliki poročila predložiti MOP. V zvezi s tem poročilom je pred tem preveritelj izdal pisno mnenje, ki mora biti dostopno tudi javnosti. Vendar v tem primeru ne gre za njihovo fizično predajo, saj so emisijski kuponi na upravljavčevem računu v registru zabeleženi samo v elektronski obliki, temveč to pomeni, da mora biti na dan 30. aprila tekočega leta na računu upravljavca vsaj tolikšna količina emisijskih kuponov, ki ustreza letošnji količini emisij TGP, ki jih je naprava v preteklem letu izpustila v ozračje.

²² Register se vzpostavi za potrebe evidentiranja in spremljanja trgovanja z emisijskimi kuponi in se vodi po predpisih EU, ki določajo tudi, da mora biti register dostopen javnosti.

Če ima upravljavec na računu morebitni presežek emisijskih kuponov, ga bo lahko uveljavljal do 30. aprila v naslednjem koledarskem letu, in sicer tako, da bo predal ustrezno manjšo količino kuponov.

Razveljavitev oziroma prenehanje veljavnosti posameznemu upravljavcu podeljenih emisijskih kuponov lahko zahteva vsak imetnik le-teh. Vendar pa njihova razveljavitev imetniku ne prinaša denarne nadomestitve vrednosti emisijskih kuponov, saj bi stroške tega morala nositi država. Po ocenah strokovnjakov naj bi takšno odločitev sprejel tisti upravljavec naprave oziroma imetnik emisijskih kuponov, ki bi želel zmanjšati njihovo količino na trgu emisijskih kuponov in s tem prispevati k zmanjšanju izpustov emisij TGP. Tisti emisijski kuponi, ki jih v določenem obdobju ni bilo mogoče podeliti ali prodati, se prav tako razveljavijo.

V primeru, da upravljavec naprave 30. aprila tekočega leta na svojem računu v registru ne bi imel ustrezne količine kuponov, bo moral plačati penale. Višina penalov je povzeta po določbah Direktive 2003/87/ES in je znašala za prvo obdobje (2005 do 2007) 40 evrov, za vsa nadaljnja obdobja (2008-2012 ter 2013-2017) pa 100 evrov za vsako začetno tono ekvivalenta CO₂, ki jo je naprava v preteklem letu izpustila v ozračje in presega količino emisijskih kuponov, ki jih je upravljavec naprave predal registru. Iz tega sledi, da če je bila preverjena količina emisij TGP za določeno napravo v letu 2006 npr. 1000 ton, upravljavec naprave pa je imel na dan 30. aprila na svojem računu v registru le 950 emisijskih kuponov, je moral plačati 2.000 evrov penalov. Vendar plačilo penalov za tekoče leto ni edina kazen za upravljavca naprave, ki za svoje emisije TGP nima na računu dovolj emisijskih kuponov. Pri naslednji predaji, to je 30. aprila naslednjega leta, bo moral namreč poleg tekočih emisijskih kuponov, predati še manjkajočo razliko iz preteklega leta. Če teh kuponov ne bo imel, bo moral za razliko zopet plačati penale. V takšnem primeru zakon torej predvideva dvakratno kaznovanje emitenta TGP v okolje.

c) Nadzor nad trgovanjem s TGP v Sloveniji

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

14

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

Oddano letno poročilo o emisijah TGP določene naprave lahko preveri le oseba, ki je vpisana v evidenco preveriteljev. To je lahko pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik, ki izpolnjuje predpisane pogoje in pridobi pooblastilo MOP za preverjanje poročila o emisijah TGP²³. Da preveritelj potrdi poročilo, lahko od upravljavca naprave zahteva dokumentacijo, vstopi v poslovne prostore upravljavca ali v napravo ter pregleda njeno delovanje, odvzame vzorce in izvede druga dejanja, ki so potrebna za preverjanje poročila.

Preverjeno poročilo o izpuščanju emisij TGP s pisnim mnenjem preveritelja upravljavca naprave odda MOP.

2. Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04)

Zakon o ohranjanju narave (v nadaljevanju: ZON) določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave²⁴. Že v uvodnih določbah je določeno, da je biotska raznovrstnost raznovrstnost živih organizmov, ki vključuje raznovrstnost znotraj vrst in med različnimi vrstami, gensko raznovrstnost ter raznovrstnost ekosistemov.

ZON med predmete varstva s področja ohranjanja biotske raznovrstnosti uvršča habitate²⁵, ki jih je potrebno ohranjati v ugodnem stanju, habitate zavarovanih in mednarodno varovanih vrst, ekološko pomembna območja in območja Nature 2000, ki sodijo med posebna varstvena območja. Zakon seveda varuje tudi ogrožene, zavarovane in mednarodno varovane prosto živeče rastlinske in živalske vrste.

Izmed naštetih predmetov, ki so podvrženi posebnemu varstvenemu režimu je zelo pomemben ukrep varstva okolja, ki se nanaša na območja Natura 2000, kot

²³ Pred spremembami ZVO je Agencija RS za okolje v januarju 2006 pooblastilo za preverjanje poročil o emisijah TGP podelila Slovenskemu inštitutu za kakovost in meroslovje (SIQ), ki sodeluje tudi z drugimi strokovnjaki.

²⁴ Poleg omenjenega zakona je Slovenija za izpolnjevanje obveznosti sprejela tudi številne podzakonske akte in druge pomembne dokumente, katerih namen je varovanje narave in izpolnjevanje ciljev Konvencije.

²⁵ Habitat pomeni življenjsko okolje rastlin in živali, pravzaprav njihovo domovanje oziroma bivališče.

posebna varstvena območja. Gre za presojo sprejemljivosti vplivov planov ali posegov v naravo, s pomočjo katere se posredno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Presoja sprejemljivosti je urejena za plane, za katere je potrebno izvesti celovito presojo vplivov na okolje na podlagi ZVO, za posege v naravo pa je presoja sprejemljivosti urejena v določbah ZON, ki urejajo okoljevarstveno soglasje, naravovarstveno soglasje, dovoljenje za poseg v naravo ali drugo dovoljenje.

Postopki, ki se v teh primerih izvajajo so predvsem upravni postopki v primeru izdajanja naravovarstvenih pogojev in soglasij za gradnjo objektov in presoja sprejemljivost teh objektov kot posegov v naravo na območjih, ki imajo na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave poseben status.

Zaradi znatnega upadanja biloške raznovrstnosti je na zavarovanih območjih izrednega pomena, da se upoštevajo tudi predpisi in izvajajo zgoraj opisani postopki, saj le ustrezno zasnovan in upravljan sistem zavarovanih območij lahko pripomore k ohranjanju biodiverzitete.

Poleg ZON pa je Slovenija sprejela tudi druge pomembne podzakonske akte in dokumente, potrebne za zaščito in ohranjanje biodiverzitete.

a) Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) z vsemi spremembami (Ur.l. RS, št. 49/2004; 110/2004; 59/2007; 43/2008)

Uredba določa posebna varstvena območja (območja Nature 2000) in varstvene cilje na teh območjih ter varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu Evropske unije. Varstveni ukrepi se pripravijo ob upoštevanju posameznih značilnosti Natura 2000 območij.

b) Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012 (ReNPVO) (Uradni list RS, št. 2/06)

Navedena resolucija določa dolgoročne cilje, usmeritve in naloge na področju varstva okolja, kamor spada tudi ohranjanje narave. Na ozemlju Slovenije

omrežje Natura 2000 predstavlja območja, ki so najprimernejša za ohranjanje ali doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov, ki so v interesu EU. Za doseganje takega stanja so zato predvideni različni ukrepi. To so lahko ukrepi varstva narave, ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin ali prilagojenega upravljanja z vodami oziroma kmetijsko-okoljski ukrepi, ki se določijo s programom upravljanja posebnih varstvenih območij. Ključni operativni program za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki ga predvideva resolucija, je program upravljanja območij Natura 2000. Vsebina tega programa je opredeljena splošno z ZON in Strategijo ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji, podrobno pa določena z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000).

c) Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji

Gre za strateški dokument, ki je bil s sklepom Vlade sprejet leta 2001 za obdobje 2002–2012. Določa sklop specifičnih ciljev in usmeritev za usklajeno izvajanje ukrepov, katerih namen je prispevati k doseganju treh glavnih ciljev Konvencije o biološki raznovrstnosti.

IV. VPLIV PODNEBNIH SPREMENB NA BIOTSKO RAZNOVRSTNOST

Po napovedih znanstvenikov veliko rastlinskih in živalskih vrst ne bo preživel vse bolj grozečih podnebnih sprememb. Novejše raziskave namreč kažejo, da bo posledično do leta 2100 izumrlo vsaj 2/3 rastlinskih in živalskih vrst. To lahko delno preprečijo le hitre in učinkovite spremembe v tehnologijah, ki ne proizvajajo TGP v kombinaciji s skladiščenjem ogljika, saj naj bi te obvarovale kar 15-20% vrst pred izumrtjem.

Vprašanje podnebnih sprememb in njihov vpliv na biotsko raznovrstnost je tako ena izmed prednostnih nalog EU, saj je potreba po doseganju sinergije med obema politikama vedno večja. Zato je pomembna tendenca k zmanjševanju emisij, saj le-te povzročajo tudi krčenje in propadanje gozdov. Gozdovi so namreč pomemben akter pri uravnavanju podnebnih sprememb, saj sodelujejo v ciklu globalnega kroženja ogljika.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

17

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeni, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

Ključni ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti so prilagajanje podnebnim spremembam, dejavnosti in ukrepi za proizvodnjo in uporabo biogoriv in biomase ter trgovino z njimi, oblikovanje dolgoročnih ukrepov za zmanjšanje upadanja morske biodiverzitete z vzpostavitvijo globalnega omrežja morskih zavarovanih območij, varovanje kmetijske biotske raznovrstnosti ter nenazadnje nadzor nad naraščajočim vnosom invazivnih tujerodnih vrst, ki vplivajo na upadanje biodiverzitete.

Sprejetje in izvajanje različnih biodiverzitetno osnovanih strategij posredno povečuje »odpornost« ekosistemov na podnebne spremembe ter hkrati zmanjšuje nevarnost nastanka škode človeškim in naravnim ekosistemom. Poleg tega so zelo pomembne tudi druge oblike intervencije človeka s ciljem in namenom zmanjševanja TGP ali povečevanja skladiščenja ogljika.

Evropski svet²⁶ je spomladi 2008 sprejel prednostne naloge, ki se poleg podnebnih sprememb nanašajo tudi na preprečevanje izginjanja biotske raznovrstnosti. V skladu s tem naj bi članice razvile zmožljiva in stroškovno učinkovita sredstva za vključevanje vprašanj biotske raznovrstnosti v politike in programe ustreznih sektorjev ter s tem omogočile nadaljnji gospodarski razvoj brez negativnih vplivov na biotsko raznovrstnost²⁷.

V. VLOGA MINISTRSTVA ZA OKOLJE IN PROSTOR TER SAMOUPRAVNIH LOKALNIH SKUPNOSTI NA PODROČJU PODNEBNIH SPREMEMB IN BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI

1. Vloga Ministrstva za okolje in prostor

Ministrstvo za okolje in prostor na področju varstva okolja skrbi za strateško pomembne dolgoročne usmeritve, kar pomeni skrb za trajnostni razvoj. Krovni zakon je Zakon o varstvu okolja.

²⁶ Evropski svet je najvišje politično telo Unije, ki ga sestavljajo predsedniki držav ali vlad članic EU ter predsednik evropske komisije.

²⁷ Npr. plačila za zmanjšanje emisij zaradi krčenja in izginjanja gozdov.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

18

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

V okviru MOP deluje tudi **Služba za podnebno varnost**, katere vloga je nudenje podpore delovanju vladnih teles s področja podnebnih sprememb in opravljanje drugih strateških nalog na področju blaženja in prilagajanja podnebnim spremembam. Med drugim se v okviru omenjene službe pripravljajo sistemske rešitve za ukrepanje ob podnebnih spremembah, sodelovanje v mednarodnih skupinah za podnebne spremembe (delovna skupina za podnebne spremembe pri evropskem Svetu) ter vključevanje v procese na nivoju EU, kar pomeni pripravo ter sodelovanje pri spremembah in noveliranju dokumentov, ki se nanašajo na podnebne spremembe.

Nadalje v okviru **Direktorata za okolje** delujejo različni sektorji, pristojni za pokrivanje vsebine pravnosistemskih vprašanj okolja, okoljske politike, politike preprečevanja onesnaževanja okolja, biotehnologije, varstva narave, celovite presoje vplivov na okolje in voda.

Za področje biodiverzitete je pristojen Sektor za okoljske politike²⁸, ki v okviru omenjenega direktorata pripravlja in spremlja osnovne strateške dokumente na področju okolja. Pri tem opravlja naloge, vezane na politiko oblikovanja sistema ohranjanja narave, s katerimi se zagotavlja biotska raznovrstnost, ohranjanje naravnih habitatov, prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Na podlagi tega sektor skrbi tudi za trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter zagotavlja ohranjanje naravnega ravnovesja²⁹.

2. Vloga samoupravnih lokalnih skupnosti (v nadaljevanju: občin)

Iz temeljnih načel Zakona o varstvu okolja izhaja, da imajo občine dolžnost varovanja okolja, kar morajo upoštevati pri sprejemanju politik, strategij, programov, planov, načrtov in splošnih pravnih aktov ter pri izvajanju drugih zadev iz svoje pristojnosti. Pri tem morajo upoštevati vplive sprejetih dokumentov na okolje tako, da z njihovim uresničevanjem prispevajo k doseganju ciljev varstva okolja ter k trajnostnem razvoju. Občina mora

²⁸ V času slovenskega predsedovanja je omenjeni sektor v sodelovanju z nemškim in portugalskim ministrstvom pripravil tudi Agendo o biotski raznovrstnosti.

²⁹ VIR: <http://www.mop.gov.si/>

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

omogočati tudi sodelovanje različnih akterjev, ki opravljajo dejavnosti varstva okolja in javnosti.

Zakon o varstvu okolja mestnim občinam, lahko pa tudi občinam oziroma širšim samoupravnim lokalnim skupnostim, nalaga tudi sprejem programa varstva okolja in operativne programe za svoje območje.

Na podlagi navedenega mestne občine sprejmejo Občinski program varstva okolja (v nadaljevanju: OPVO), ki je strateški dokument za doseganje trajnostnega razvoja v prostoru in predstavlja osnovo pri prostorskem, gospodarskem in družbenem razvoju mestne občine. Izhaja iz stanja okolja v posamezni mestni občini, določa prednostne probleme³⁰, strateške in operativne cilje ter ukrepe in operativne programe, ki so potrebni za doseganje teh ciljev.

Poleg tega morajo občine najmanj vsako četrto leto za svoje območje pripraviti in javno objaviti tudi poročilo o stanju okolja, ki med drugim vsebuje podatke o naravnih pojavih, stanju in onesnaženju okolja, biotski raznovrstnosti in naravnih vrednotah, ogroženih, varovanih in zavarovanih območjih po ZVO in predpisih o varstvu in rabi naravnih dobrin, vplivu posameznih sektorjev na stanje okolja, vključno z oceno vključevanja zahtev varstva okolja v politike razvoja posameznih sektorjev in vplivih onesnaženosti okolja na zdravje prebivalstva.

VI. SEZNAM NAJVEČJIH ONESNAŽEVALCEV V SLOVENIJI NA PODLAGI DRŽAVNEGA NAČRTA RAZDELITVE EMISIJSKIH KUPONOV

1. Izpolnitev obveznosti upravljavcev naprav v Sloveniji za leto 2007

Na podlagi podatkov, ki izhajajo iz Poročila o izpolnitvi obveznosti upravljavcev naprav za leto 2007 izhaja, da je nezanemarljiv odstotek upravljavcev naprav presegel količino dodeljenih emisijskih kuponov. Ne glede na to pa so vsi upravljavci naprav predali zadostno količino emisijskih kuponov, kar pomeni, da

³⁰ Kot primer: Mestna občina Ljubljana je v svojem OPVO za obdobje 2007-2013 kot prednostne probleme občine izpostavila onesnaženost zraka, podnebne spremembe, ogroženost podzemne vode, izčrpavanje naravnih virov, neohranjenost naravnega okolja in onesnaženost tal (VIR: MOL).

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeniosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

so jih morali odkupiti od upravljavcev naprav, ki so emisije v okolje zmanjšali (bodisi na nacionalnem ali evropskem trgu emisijskih kuponov).

Kot izhaja iz omenjenega poročila je bilo v letu 2006 podeljenih 8.245.914 emisijskih kuponov³¹, ob koncu leta 2007 pa predanih 9.048.634 emisijskih kuponov, kar pomeni 802.720 emisijskih kuponov oziroma ton CO₂ več³². Podatek je dokaj zaskrbljujoč, saj to pomeni skoraj 9% povečanje emisij. Glavni viri tega povečanja so: Termoelektrarna Šoštanj je v ozračje izpustila 716.713 ton CO₂ več, kot je dobila dodeljenih emisijskih kuponov, sledita pa Lafarge cement s 63.484 tonami CO₂ presežka in Salonit Anhovo s 62.047 tonami CO₂ presežka.

2. Obveznosti upravljavcev naprav vključenih v Državni načrt razdelitve emisijskih kuponov za obdobje 2008-2012³³

MOP je 96 upravljavcem naprav v obdobju od 2008 do 2012 brezplačno podelilo 41.494.687 tCO₂ – to je v povprečju 8.298.449 tCO₂ na leto. Koliko emisijskih kuponov je posamezna naprava dobila, je odvisno od njihovih povprečnih letnih emisij iz obdobja 2002-2005.

Slovenija je za novo trgovalno obdobje dobila približno 6% manj emisijskih kuponov kot je zahtevala. Koliko emisijskih kuponov bodo dobili največji slovenski emitenti CO₂, vključeni v trgovalno shemo (Termoelektrarna Šoštanj, Termoelektrarna toplotna Ljubljana, Termoelektrarna Trbovlje, Salonit Anhovo in Lafarge Cement), določi država preko števila razdeljenih kuponov³⁴. Na podlagi podatkov iz poročila o izpolnitvi obveznosti upravljavcev naprav za leto 2007 ter podatkov o povprečni dodeljeni količini emisijskih kuponov za obdobje 2008-2012 lahko primerjamo, koliko dodatnih kuponov so v povprečju dobili zgoraj omenjeni

³¹ 1 emisijski kupon = 1 tona CO₂

³² Iz poročila iz leta 2006 izhaja, da je bilo oddanih 146.709 ton CO₂ več kot pa je bilo podeljenih, kar pomeni letu 2006 le 1,5% povečanje emisij.

³³ Velja od 1. januarja 2008 do vključno 31. decembra 2012.

³⁴ Iz Državnega načrta izhaja, da bodo termoelektrarne toplotne dobile 5.817.000 tCO₂, toplotne 205.853 tCO₂ ter industrija 2.144.596 tCO₂. Za nove vstopne v trgovalno shemo je predvidenih 657.442 emisijskih kuponov, kar znaša 1,6% celotne količine kuponov.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

emiteni – Termoelektrarna Šoštanj 110.648 tCO₂ in Lafarge Cement 4.138 tCO₂ več, Termoelektrarna toplarna Ljubljana 86 tCO₂ manj, Termoelektrarna Trbovlje 2.669 tCO₂ manj in Salanit Anhovo 46.176 tCO₂ manj.

Da bi Slovenija izpolnila Kjotski cilj in v obdobju 2008-2012 zmanjšala emisije za 8% glede na izhodiščno leto 1986, morajo povprečne letne emisije v tem obdobju znašati 19.909 mio. tCO₂. Zaradi tehnoloških posodobitev, delnega prehoda na zemeljski plin ter zaradi trgovanja s TGP, naj bi se po predvidevanjih emisije TGP v termoelektrarnah toplarnah v obdobju 2008-2012 znižale za 6% v primerjavi z letom 2004. Zaradi povečanega obsega proizvodnje električne energije pa naj bi se v sektorju toplarn, kljub izvedbi ukrepov emisije povečale za dobrih 8%.

Iz Državnega načrta za obdobje 2008-2012 izhaja, da bo morala večina največjih slovenskih emitentov zmanjšati svoje izpuste v ozračje, vendar to še ne pomeni, da bo do tega dejansko prišlo. Glede na to, da so vključeni tudi v evropsko trgovanje shemo, bodo manjkajoče kupone lahko kupili na evropskem trgu od upravljavcev naprav, ki so v ozračje izpustili manj emisij oziroma jim je država podelila več kuponov, kot pa jih dejansko potrebujejo in s tem v slovensko ozračje izpustili več, kot jim je bilo dodeljeno oziroma »dovoljeno«. Tukaj pa se pojavi vprašanje učinkovitosti in smisla trgovanja s TGP, saj imajo kljub smernicam EU države dokaj proste roke pri dodeljevanju količin emisijskih kuponov.

VII. DOSTOP JAVNOSTI DO RELEVANTNIH OKOLJSKIH INFORMACIJ

Dostop do okoljskih informacij v Sloveniji urejajo Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (Uradni list RS, št. 51/2006) – ZDIJZ, 4. člen Aarhuške konvencije in Zakon o varstvu okolja, ki ureja varstvo okolja pred obremenjevanjem, kot temeljni pogoj za trajnostni razvoj. Država in občine na podlagi omenjenih predpisov omogočajo sodelovanje javnosti pri sprejemanju politik, strategij, programov, planov, načrtov in splošnih pravnih aktov, ki se nanašajo na varstvo okolja.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

22

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

Iz navedenih zakonov izhaja, da so tudi vsi okoljski podatki so javni³⁵, kar pomeni, da ima vsak državljan pravico dostopa do njih, od pristojnih državnih organov pa lahko zahteva katerokoli informacijo, s katero ti razpolagajo. Enako velja tudi za organe lokalne skupnosti, javne agencije, javne sklade in druge osebe javnega prava, nosilce javnih pooblastil in izvajalce javnih služb. Vsak od navedenih organov mora imeti imenovano osebo za posredovanje informacij javnega značaja, ki je praviloma objavljena na spletni strani organa.

Informacija se lahko zahteva osebno, po telefonu, pisno ali po e-pošti. Skrajni rok za posredovanje informacije je 20 delovnih dni od prejema popolne zahteve, razen v primeru, da organ potrebuje več časa za posredovanje zahtevane informacije zaradi izvedbe delnega dostopa do informacije javnega značaja³⁶ ali obsežnosti zahtevanega dokumenta, pri čemer lahko rok podaljša za največ 30 delovnih dni. Vpogled v zahtevano informacijo je brezplačen. Za posredovanje prepisa, fotokopije ali elektronskega zapisa zahtevane informacije pa lahko organ prosilcu zaračuna materialne stroške.

VIII. MOŽNI UKREPI PREBIVALSTVA V PRIMERU PREKOMERNEGA ONESNAŽEVANJA S STRANI LOKALNEGA ONESNAŽEVALCA

V Zakon o varstvu okolja je bila julija 2008 prenešena Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta o okoljski odgovornosti v zvezi s preprečevanjem in sanacijo okoljske škode³⁷. Direktiva, ki izhaja iz načela »onesnaževalec plača³⁸«, je bila sprejeta predvsem zaradi spoznanja, da se je zaradi vedno večjega obremenjevanja okolja povečala tudi izguba biotske raznovrstnosti.

³⁵ Izjeme določa ZDIJZ v 6. členu, na podlagi katerega organ prosilcu zavrne dostop do zahtevane informacije, če se zahteva nanaša npr. na podatek o naravni oziroma kulturni vrednoti, ki v skladu z zakonom, ki ureja ohranjanje naravne ali kulturne dediščine, ni dostopen javnosti zaradi varovanja naravne oziroma kulturne vrednote.

³⁶ Delni dostop – v primeru, da dokument ali njegov del le delno vsebuje informacije, ki pomenijo izjeme in jih je mogoče izločiti iz dokumenta, ne da bi to ogrozilo njihovo zaupnost, pooblaščenca osebno organa izloči te informacije iz dokumenta ter seznanji prosilca z vsebino oziroma mu omogoči ponovno uporabo preostalega dela dokumenta.

³⁷ Okoljska škoda je večja škoda, povzročena vodam in tlorajem ter zavarovanim prosto živečim rastlinskim, živalskim vrstam ter naravnim habitatom, ki so pomembni za Skupnost.

³⁸ »Polluter pays principle« - načelo »onesnaževalec plača«, in sicer vse stroške, ki so potrebni za preprečevanje oziroma sanacijo okoljske škode.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeni, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

Tako ima noveliran ZVO novo poglavje z naslovom »Odgovornost za preprečevanje oziroma sanacijo okoljske škode«. Na podlagi te odgovornosti je povzročitelj obremenitve okolja odgovoren za preprečevanje neposredne nevarnosti za nastanek okoljske škode in za preprečevanje oziroma sanacijo okoljske škode ne glede na krivdo³⁹.

Zakon določa tudi pravice pravnih in fizičnih oseb, ki so zaradi nastanka okoljske škode prizadete, in pravice nevladnih organizacij, ki izpolnjujejo nekatere pogoje določene v ZVO. Na podlagi teh pravic lahko naštetih subjekti o primerih okoljske škode obvestijo MOP in hkrati predložijo informacije in podatke, ki obstoj škode izkazujejo ter zahtevajo, da MOP ustrezno ukrepa. Dolžnost MOP je, da obvestilo preuči in ga pošlje domnevemu povzročitelju okoljske škode. To stori le v primeru, če presodi, da navedbe o okoljski škodi le-to verjetno izkazujejo. V primeru, da MOP na podlagi navedb in dejanskega stanja ugotovi, da je okoljska škoda dejansko nastala, izda o tem odločbo, s katero povzročitelju odredi izvedbo najustreznejših sanacijskih ukrepov⁴⁰. Pritožba zoper odločitev MOP ni možna, lahko pa je začeti upravni postopek pred Upravnim sodiščem.

Če MOP samo izve za nastanek okoljske škode, lahko od povzročitelja zahteva določene informacije o nastali škodi ali z odločbo, ki vsebuje tudi navodila za izvedbo sanacijskih ukrepov, te tudi odredi. Če so sanacijski ukrepi odrejeni, mora lastnik oziroma posestnik zemljišča, na katerem je okoljska škoda nastala, izvedbo sanacijskih ukrepov dovoliti, pri čemer stroške njihove izvedbe krije sam povzročitelj okoljske škode. Breme povzročitelja so tudi stroški ugotavljanja okoljske škode, stroški vodenja upravnega postopka in zbiranja podatkov ter stroški spreminjanja in nadzora izvajanja ukrepov, o čemer MOP izda poseben sklep.

Dodatno varovalo okolju predstavlja tudi dokaj dolg zastaralni rok, saj odgovornost za okoljsko škodo zastara šele, če je preteklo več kot 30 let od

³⁹ Objektivna odgovornost – gre za posebno nevarnost, ker se stvari ne morejo držati pod kontrolo, da bi se odvrnile nesreče. Gre torej za stvari s povečano nevarnostjo (VIR: Komentar Obligacijskega zakonika).

⁴⁰ Sanacijski ukrepi so ukrepi, ki vključujejo ukrepe za ublažitev, obnovitev, sanacijo ali nadomestitev poškodovanega dela okolja oziroma njegovih zmanjšanih funkcij.

dneva vzroka njenega nastanka in v tem času zoper povzročitelja ni bil sprožen postopek ugotavljanja njenega nastanka skladno z ZVO.

IX. ZAKLJUČEK

Z namenom nadaljnega reševanja problematike podnebnih sprememb in ohranjanja biotske raznovrstnosti je bila konec leta 2007 sklicana mednarodna konferenca ZN o podnebjju, ki bo zaključena leta 2009, njen cilj pa je začeti pogajanja o splošnem, Kjotskemu protokolu podobnem, sporazumu za obdobje po koncu drugega Kjotskega trgovalnega obdobja, torej po letu 2012. Zato so bile februarja 2007 opredeljene bistvene sestavine učinkovitega in ustreznega okvira za to obdobje, ki naj bi vključeval krepitev in širitev svetovnih trgov ogljika, razvoj, uporabo in prenos čistih tehnologij, ustrezne ukrepe za prilagoditev na posledice podnebnih sprememb, ukrepe v zvezi z ohranjanjem biotske raznovrstnosti ter ukrepe za reševanje vprašanja emisij letalskega⁴¹ in pomorskega prometa. Da bi se navedena prizadevanja uresničila, bi bilo treba pozvati vse države, da v skladu s svojimi pristojnostmi in sposobnostmi prispevajo k zastavljenemu okviru.

Naj zaključimo z mislijo Charlesa Darwina: »Ne preživijo najmočnejši ali najpametnejši, ampak tisti, ki se najbolj prilagajajo spremembam.«

Pripravila: Ana Matoz, univ.dipl.prav.

Pripravljena brošura izraža mnenje avtorja in ne predstavlja uradnega stališča Vlade Republike Slovenije.

⁴¹ Evropski parlament je julija 2008 potrdil direktivo o vključitvi letalskega prometa v sistem trgovanja s TGP, na podlagi katere bodo leta 2012 vsi letalski prevozniki, ki bodo vzletali in pristajali na letališčih znotraj EU, morali kupiti 15% kuponov, preostali del emisijskih kuponov pa bodo dobili brezplačno.

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščenosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.

Več informacij je dostopnih na:

1. www.mop.gov.si
2. www.arso.gov.si
3. www.uradni-list.si
4. www.energetika.net
5. www.acroni.si
6. www.salonit.si
7. www.tet.si
8. www.lafarge.si
9. www.se-f.si/
10. www.varuh-rs.si/
11. <http://consilium.europa.eu/>
12. www.icspac.net/ecoforum
13. www.ceeweb.org
14. http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=sl&DosID=196655

Slovenija je s 1. majem 2004 postala članica Evropske unije. Ta publikacija je prejel-a finančno podporo programa, s katerim želi slovenska vlada prispevati k obveščeniosti, razumevanju in javni razpravi o članstvu v EU ter o vseh posledicah članstva za življenje slovenskih državljanov in državljanek. Program obveščanja izvaja Urad vlade za komuniciranje.

Vaša vprašanja so vedno dobrodošla na evrofonu 080 2002, v evronabiralniku, Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana, na elektronskem naslovu evrofon@gov.si in na domači strani <http://evropa.gov.si>, kjer so vam na voljo tudi informacije.